

A Birodalom ékköve

1879–87 között, Kalkuttában jelent meg az India geológiája című ötrészes könyvsorozat, melynek egyik melléklete India 1881-es közigazgatási felosztását mutatja be. A térképen jól látható, hogy a Brit Birodalom koronaékszerét a gyarmatosítók által épített út- és vasúthálózat már úgy hálózta be, mint az uralkodó koronáját a finoman megmunkált drágakődíszítés. A könyvsorozat és a benne mellékletként megjelent térkép megtalálható a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet könyvtárának gyűjteményében is.

India, a leheletfinom, csodálatos selyemszöveveiről és egzotikus, ínycsiklandó fűszereiről elhíresült, mesés keleti birodalom gyarmatosítása a 16–17. században kezdődött el. Don Manuel, portugál király három hajója, Vasco da Gama vezetésével 1498-ban ért partot, Calicut kikötőjében. Ezután a portugálok sorban hozták létre telepeiket India különböző területein: az elsőt Cochinban, majd Goa szigetén, Gudzsarátban, Bengáliában és Ceylon szigetén is. Portugália jelenléte azonban nem tartott sokáig, a 17. század elejétől sorra jelentek meg holland és angol hajók India partjainál. 1602-ben alakult meg a holland Kelet-India Társaság, amely kereskedelmi kirendeltségeket hozott létre Suratban, Agraban, majd szerte a félszigeten. A 17. század közepére a hollandok már számos kikötő felett rendelkeztek.

Az angolok 1600-ban alapították meg Kelet-Indiai Társaságukat és rögtön fel is vették a diplomáciai kapcsolatot a Mogulokkal. Az akkori angol követ, Thomas Roe három évig a mogul udvarból támogathatta a két birodalom között kiépülő kereskedelmi kapcsolatokat. Sorra alakultak meg a kereskedőtelepek: Agra, Patna, Dacca, Ahmednagar. Pár évtized elteltével már a Brit Birodalomhoz tartozott három későbbi indiai központja: Madras, Calcutta, Bombay. A 18. században Anglia tovább folytatta terjeszkedését: meghódította India leggazdagabb tartományát, Bengáliát és a környező államokat. A dél- és közép-indiai területeket azonban már nem sikerült olyan gyorsan elfoglalnia, csupán az évszázad végére, a 19. század elejére tudta uralma alá vonni. Végül a 19. század közepére elfoglalta az utolsó független tartományt, az északnyugat-indiai Szikh államot is.

1858. november 1-én Viktória királynő feloszlatta a Kelet-Indiai Társaságot, melynek minden joga és vagyona a brit koronára szállt át. A rádzsaságokat és szultanátusokat felszámolták és a területek irányítását átvette az alkirály. Mire 1876-ban Viktória királynőt India császárnőjévé választották, addigra a Brit Birodalom koronaékszerén már megjelentek az első repedések: megalakultak az első társadalmi és gazdasági reformokat követelő szerveződések és megjelentek a függetlenségi törekvések.

Ebben az időszakban jelent meg Henry Benedict Medlicott ír geológus és William Thomas Blanford angol geológus, természettudós könyvsorozata, az India geológiája, amely India egyik legkorábbi és legfontosabb földtani felmérésének eredményeit tartalmazza. A részletes földtani térképen kívül a sorozat harmadik kötetében található egy térkép India 1881-es közigazgatási felosztásáról is. A térképen rózsaszínnel jelölték a brit tartományokat, sárgával a függő és alárendelt államokat, zölddel pedig a független területeket.

A térképen jól láthatók a britek infrastruktúra-fejlesztésének eredményei: a már elkészült és az építés alatt álló vasúti és közúthálózat, valamint számos távíróállomás. A térképen szereplő számok a tengerszint feletti magasságot jelzik, lábban kifejezve (1 láb = 30,48 cm).

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2017/25. számában.)